

УДК378.17 : 331.4

Ольга ЗАВИДІВСЬКА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та менеджменту
Львівського державного університету фізичної культури,
докторант НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, м. Львів, Україна
e-mail: zoiggg@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНИХ УПРАВЛІНСЬКИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

У статті висвітлено проблему вдосконалення системи фахової підготовки студентів-управлінців. Обґрунтовано особливості формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок майбутніх менеджерів на засадах соціалізації. Розкрито філософську сутність основних факторів соціалізації, що впливають на формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок студентів-управлінців. Здійснено аналіз змісту основних факторів соціалізації. Виокремлено соціалізуючі функції і пріоритетні інтеракційні механізми формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки.

Ключові слова: студенти-управлінці, здоров'яорієнтоване навчання, професійна підготовка, управлінська культура.

Сучасна філософія реалізує моністичний підхід до людини, розглядаючи в поєднанні фізичну і психічну її природу. Позитивне значення досвіду моделювання і вивчення людини з «інженерного» погляду в теоретичному плані полягає в можливості глибше проникнути в одну із закономірностей суспільного розвитку природи людини – її здоров'я. Мотиви збереження здоров'я тісно пов'язані з трудовою діяльністю, усім суспільним розвитком особистості і є потужним суб'єктивним чинником підвищення продуктивності праці.

Умови сьогодення наполегливо вимагають не лише всебічного пізнання людини, а й пізнання людиною самої себе [4; 7]. Філософське узагальнення різноманітних наукових знань про взаємозв'язки суспільного та індивідуального розвитку людини є, на нашу думку, одним із найважливіших шляхів вдосконалення системи освіти. Комплексне вивчення і розв'язання важливих проблем суспільного розвитку (наприклад, підвищення продуктивності праці і технічного прогресу, побудова оптимальних режимів праці та відпочинку і т. п.) повинні базуватися на загальній теорії зв'язків між окремими характеристиками цього розвитку у змісті освіти. У міру збільшення числа соціальних аспектів у тій чи іншій сферах життєдіяльності, потреба в загальній фундаментальній теорії здоров'яорієнтованого навчання студентів-управлінців стає дедалі нагальнішою. Це досить чітко проявляється при аналізі сучасного стану проблем, пов'язаних із технічним прогресом і новими взаємозв'язками між людиною і машиною.

У вітчизняній науці питання соціалізації висвітлено у публікаціях та дослідженнях таких авторів як А. Капська, І. Зверева, С. Савченко, С. Харченко, В. Оржеховська, М. Лукашевич, Н. Заверико та ін. Важливий внесок у вивчення процесу соціалізації внесли А. Мудрик, В. Мухіна, Г. Андрєєва, І. Кон. Філософські, теоретичні та прикладні засади менеджменту вивчали А. Герасимчук, З. Тимошенко, С. Шейко, О. Кузьмін, О. Мельник та ін. Проблеми підвищення якості управління через розвиток індивідуальних навичок менеджерів розглядають у своїх працях В. Новак, Ю. Симоненко, О. Кошулько, О. Єрмоленко та ін. Питанням здоров'язбережувального навчання присвячені праці О. Дубогай, Е. Вільчковського, Т. Круцевич, Д. Давиденка, Є. Приступи, М. Носка, Б. Шияна, Н. Завидівської та ін.

Однак, не до кінця вирішеними залишаються питання соціальної природи змісту здоров'яорієнтованого навчання студентів-управлінців у процесі формування у них професійно важливих навичок.

Мета – обґрунтувати особливості формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок студентів-управлінців на засадах соціалізації. Завдання: розкрити філософську сутність основних факторів соціалізації, що впливають на формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок студентів-управлінців; проаналізувати зміст основних факторів соціалізації; виокремити соціалізуючі функції і пріоритетні інтеракційні механізми формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок майбутніх менеджерів у процесі фахової підготовки.

Соціально обумовлений розвиток людської життєдіяльності є частиною загальнофілософської проблеми людини. Соціальна сфера, як і соціальна теорія, завжди служила ареною жорстокої боротьби інтересів. Саме тому в процесі історичного розвитку змінилися як поняття «людина», так і сфера життя людини, на яку розповсюджували поняття «особистість», «людяність». Цікаво відмітити, що ці поняття «демократизувались» і «персоналізувались» у тому розумінні, що і слова «людина – особистість» стали взаємно оберненими поняттями. Якщо антропологічні філософські системи буржуазії, яка тільки зароджувалась, мали переважно натуралістичний характер (людина розглядалась як частина природи і її властивості виходили із властивостей природи світу), то в сучасній філософській антропології проблема людини розв'язується на основі віталістичної біології та ірраціональної психології. Таким чином, антропологічний принцип у зарубіжній філософії перетворився у засіб обґрунтування ідеалістичних концепцій людини, у засіб фальсифікацій дійсних проблем людини і суспільства [6]. До цього слід додати, що подібна фальсифікація пов'язана з викривленням сучасних наукових знань про людський розвиток. Тому дедалі гострішими стають протиріччя між філософською антропологією і конкретними науками про людину, теоретичними і прикладними технологіями збереження здоров'я [3]. Разом з тим, не можна не відмітити збереження впливу ідеалістичної філософської антропології в деяких наукових напрямках.

Науковці зазначають, що людина вступила в таку стадію еволюції, коли інтенсивний розвиток відбувається у сфері соціальної, у свідомості, у ході оволодіння силами природи [9]. Сучасна система професійної освіти студентів-управлінців у вищих навчальних закладах потребує правильних матеріалістичних підходів і розв'язання проблем органічного розвитку людини в умовах сучасного соціального і технічного розвитку. У цьому контексті можна згадати роботу Б. Ананьєва «Людина як предмет пізнання», де він згадує вчення англійського філософа Д. Льюїса, який ще 1964 року привернув увагу до питань взаємозв'язку соціального і біологічного в людському розвитку [1].

Обставини, умови, які спонукають менеджерів до активності, прийняття ефективних управлінських рішень у процесі майбутньої професійної діяльності називають факторами соціалізації. Керований процес формування особистої управлінської культури має забезпечуватися трьома складовими: викладачем, студентом і наявністю інтеракційних механізмів, які забезпечують процес

соціалізації. Ефективність при цьому залежатиме від вибору соціалізуючих функцій та механізмів взаємодії викладача і студента. Обставини, умови, що спонукають студента-управлінця до активності, прийняття ефективних, здоров'яорієнтованих управлінських дій, можна назвати факторами соціалізації, що не рівнозначні за своїми можливостями і значущістю, а також здатністю впливати на особистість. У вітчизняній і західній науці є різні класифікації факторів соціалізації. Найбільш логічною і продуктивною, на наш погляд, є класифікація, подана у працях М. Варія [2]. Основні фактори соціалізації, що, на нашу думку, детермінують і визначають управлінські якості студентів-управлінців, він об'єднав у три групи: макрофактори, мезофактори та мікрофактори.

На соціалізацію всіх жителів планети або дуже великих груп людей, які проживають у певних країнах впливають макрофактори (гр. *makros* – великий, великих розмірів). З огляду на це, закономірно, що на зміст здоров'яорієнтованих управлінських навичок студентів-управлінців впливатимуть міжнародні тенденції і культура, що виникають у сфері менеджменту. Сюди можна віднести державну політику, законодавче та нормативно-правове забезпечення сфери освіти і управління.

Етнос як фактор соціалізації свідчить про національні ознаки. Мезофактори (гр. *mezzos* – середній, проміжний) – умови соціалізації за місцем проживання, професії тощо. На формування особистості майбутніх менеджерів впливають соціокультурні особливості, що притаманні людям тої, чи іншої національності. Студенти-управлінці адаптуються до природного середовища, в якому відбувається засвоєння і реалізація ними певних професійних програм навчання. Навчальне середовище впливає на формування у них здоров'яорієнтованої свідомості, а також відповідних форм і методів управління. Важливу роль, безумовно, відіграють засоби масової інформації.

Соціальні групи, що безпосередньо впливають на конкретних людей (викладачі, сім'я, ровесники, навчальне середовище – називають мікрофакторами (гр. *mikros* – малий). З точки зору педагогічних впливів, мікрофактори мають найважливіше значення. Як зазначають соціологи, мікрофакторивпливають на розвиток людини через осіб, у безпосередній взаємодії з якими проходить її життя; які здійснюють вплив через так званих агентів соціалізації. Викладачі здійснюють керований процес соціалізації відповідно до тактики і стратегії формування особистої управлінської культури майбутніх менеджерів [5].

Ефективність засвоєння студентською молоддю цінностей управлінської культури значною

мірою залежить від ефективності взаємодії двох головних контрагентів – викладача і студента. Провідним у досягненні ефективності взаємодії є характер і механізми інтеракцій викладача і студента. Інтеракційний механізм процесу соціалізації здоров'яорієнтованого навчання студентів-управлінців визначається як сукупність способів взаємодії, які зумовлюють взаємовплив для вироблення спільних норм і цінностей науки про управління людиною. У процесі інтеракційного навчання реалізується соціалізуючі функції: інформаційно-освітня, організаційно-регулятивна, регулятивно-контрольна, стимулююча, прагматична, комунікативно-гедоністична [8].

На нашу думку, економічні, політичні, соціально-психологічні та інші перетворення, що відбуваються на сьогодні в Україні, неможливі без перерозподілу соціалізуючих функцій, які реалізуються в системі професійної освіти студентів-управлінців. Викладачам слід орієнтуватися на виконання інформаційно-освітньої та стимулюючої функцій. Варто зазначити, що за часів СРСР система освіти виконувала організаційно-регулятивну та регулятивно-контрольну функції, що були ефективними й доцільними виключно при формуванні слухняного виконавця, позбавленого ініціативи і творчої активності. Не менш важливими при побудові моделі взаємодії є вибір пріоритетних інтеракційних механізмів. Загалом,

до інтеракційних механізмів відносять: соціальну ідентифікацію, соціальну презентацію, соціальну орієнтацію, навіювання, фасилітацію та інгібіцію. Виходячи з цього, можна говорити, що викладачі, які виховують висококваліфікованих менеджерів є акумулятивними ретрансляторами керованого впливу факторів соціалізуючого процесу. У процесі викладання фахових дисциплін відбувається реалізація соціалізуючих функцій за допомогою інтеракційних механізмів відповідно до мети формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок (Рис. 1).

Щодо людської поведінки, яка розглядається деякими зарубіжними вченими як сфера антропології, застосовується термін «антропонімія». З приводу цього терміна Я. Рогінський і М. Левін [6] відмічають, що термін «антропонімія» у більш широкому сенсі використовувався для виділення всієї системи наук про людину, на відміну від терміна «антропология», котрий став позначенням морфології і еволюційного вчення про людину.

Аналіз стану проблеми здоров'язбережувального навчання студентів-управлінців свідчить про те, що в сучасних умовах виникає потреба у більш ґрунтовному вивченні ними психофізіологічних процесів трудової діяльності [10]. Штучне відокремлення у вищій школі дисциплін економічного спрямування від природничих ніяк не впливає на формування у студентів відповідальності за своє

Рисунок 1 – Формування здоров'яорієнтованих управлінських навичок майбутніх менеджерів на засадах соціалізації

здоров'я, і тим більше не наштовхує їх на розуміння необхідності дбати про здоров'я інших. Фізичний тип, як загальну соматичну організацію людини, вивчають такі природничі науки, як анатомія і фізіологія людини, біофізика і біохімія, психологія, на які спирається морфологічна частина антропології.

Аналіз сучасної філософської науки та розмаїття наявних підходів свідчить про багатогранність самих феноменів людини, Людини, що є особистістю і індивідуальністю [7]. Пізнання філософських взаємозв'язків – необхідна умова практичного опанування та управління людським розвитком, а отже, і здоров'ям людини, що є необхідною складовою компетентності менеджера.

Виходячи з вищесказаного, стає очевидним, що філософські аспекти соціалізації змісту здоров'яорієнтованого навчання майбутніх менеджерів є базисом для створення педагогічної технології навчання фаху. Процес професійної підготовки студентів-управлінців, що орієнтовано на формування у них готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації – це процес, який не можна розглядати без урахування складних різномірних зв'язків, що зумовлені поєднанням природи, суспільства та вивченням людини як біологічного виду. Ці, здавалось би, банальні положення не слід ігнорувати, якщо перед нами стоїть завдання навчити майбутніх менеджерів управляти людьми без нанесення шкоди їхньому здоров'ю. Адже все частіше зараз доводиться зіштовхуватися з таким фактом, коли у процесі управління менеджери дбають виключно про поліпшення фінансового благополуччя компанії, а ніяк не про збереження здоров'я підлеглих.

У наш час наповнилося конкретним змістом положення, висунуте Л. Нуаре ще 1880 року, про те, що фізіологічно людину можна пояснити тільки її діяльністю, яка спрямована на створення засобів праці. Принцип взаємності – вплив праці

на людину і людини на працю – повинен слугувати компасом для майбутніх менеджерів впродовж усього життя. Якщо ми не навчатимемо наших студентів-управлінців в межах фахових дисциплін розуміти фізіологічну і психологічну сутність і природу всіх змін, що відбуваються в організмі людини під дією трудових процесів, то наздійснення ними здоров'яорієнтованого управління не варто сподіватися. Ми не стверджуємо, що у зміст фахової підготовки майбутніх менеджерів слід запровадити основи професійної медицини. Йдеться про фундаментальну систему теоретичних і прикладних знань, потрібних для розуміння нашими студентами-управлінцями необхідності профілактичних здоров'язбережувальних заходів в умовах організації. Феноменологія вищевикладених суджень і перетворень полягає в перетворенні наявної системи професійної підготовки майбутніх менеджерів у цілісну педагогічну здоров'яорієнтовану технологію навчання на основі обґрунтування філософських теоретико-методичних аспектів.

Студенти-управлінці у сьогоdnішніх умовах навчання стають безпосередніми учасниками і невід'ємною ланкою системи менеджменту освітнього середовища. Це має неабияке практичне значення для проектування більш досконалих аналогів формування у них здоров'яорієнтованих управлінських навичок. Зазвичай це явище тлумачиться односторонньо і на перший план у процесі вдосконалення фахової підготовки студентів-управлінців виводиться, так звана, складова, що формує економічне мислення. Але, на нашу думку, не менш важлива й інша, – психолого-антропологічна сторона, пов'язана з роллю менеджменту у збереженні здоров'я та розвитку самої людини.

Подальшого вивчення вимагає проблема фундаменталізації змісту професійно важливих дисциплін для пролонгованих здоров'яорієнтованих педагогічних впливів на майбутніх менеджерів.

Список використаних джерел

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Борис Герасимович Ананьев. – СПб.: Питер, 2001. – 288 с. – (Серия: Мастера психологи).
2. Варій М. Й. Основи психології і педагогіки : навч. посібник / М. Й. Варій, В. Л. Ординський. – Вид. 2-ге. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 376 с.
3. Завидівська Н. Н. Фундаменталізація фізкультурно-оздоровчої освіти: аспект здоров'язбережувального навчання студентів : монографія / Наталія Назарівна Завидівська. – К. : УБС НБУ, 2012. – 402 с.
4. Іщенко М. П. Філософія науки: питання теорії і методології : навч. посібник / М. П. Іщенко, І. І. Руденко ; за ред. д-ра філос. наук, проф. М. П. Іщенка. – К. : УБС НБУ, 2010. – 442 с.
5. Перегуда Є. В. Соціологія: навчальний посібник / Є. В. Перегуда та ін. – П26 К.: КНУБА, 2012. – 140 с.
6. Рогинский Я. Я. Основы антропологии / Я. Я. Рогинский, М. Г. Левин. – М. : Изд-во Московского университета, 1955. – 502 с.
7. Скринник М. А. Предмет і проблематика філософії : навч. посібник / за заг. ред. М. А. Скринника, З. Е. Скринник. – Львів : ЛБІ НБУ, 2001. – 485 с.
8. Чередник Г. Інтеракційні механізми первинної соціалізації людини // Соціальні виміри суспільства. Випуск 8. – К.: Інститут соціології НАН України, 2005. – С. 286-296.
9. Электронный справочник: Наука // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.chemport.ru/science.shtml>.

10. Zavydivska O. Features of professional training of hr-managers: the ability to create a health-oriented environment in the organization / Olga I. Zavydivska, Nataliia N. Zavydivska, Volodymyr Y. Kovalchuk, Olena V. Khanikiants // Journal of Physical Education and Sport (JPES). – 2018. – 18 Supplement issue (2), Art 160, pp. 1072 – 1078.

References

1. Ananjev B. G., (2001). Chelovek kak predmet poznaniya [Man as an object of knowledge]. St. Petersburg, Series: Masters of Psychology, 288 p. [In Russian]
2. Varij M. J., Ordynskij V. L., (2009) Osnovy psichologiyi i pedagogiky [Fundamentals of psychology and pedagogy]. A handbook, 2 Issue, Kyiv: Center for Educational Literature, 376 p. [In Ukrainian]
3. Zavydivska N., (2012). Fundamentalizatsiia fizkulturno-ozdorovchoi osvity: aspekt zdoroviazberezhuvalnoho navchannia studentiv [Fundamentalization of sports and recreation education: health preserving aspect of students' learning]. A monograph (Publishing house of University of banking of National bank of Ukraine, Kyiv), 402 p. [In Ukrainian]
4. Ishchenko M. P., Rudenko I. I., (2010). Filosofiia nauky: pytannya teoriyi i metodologiyi [Philosophy of science: questions of theory and methodology]. A handbook, Kyiv : UBS NBU, 442 p. [In Ukrainian]
5. Pereguda Ye. V., (2012). Sociologiya [Sociology]. A handbook, Kyiv: KNUBA, 140 p. [In Ukrainian]
6. Roginskij Ya. Ya., Levin M. G., (1955). Osnovy antropologiji [Fundamentals of Anthropology]. Moscow: Publishing House of Moscow University, 502 p. [In Russian]
7. Skrynnyk M. A., Skrynnyk Z. E., (2001). Predmet i problematika filosofiyi [Subject and problems of philosophy]. A handbook, Lviv: LBI NBU, 485 p. [In Ukrainian]
8. Cherednyk G., (2005). Interakcijnii mexanizmy pervynnoyi socializaciyi lyudyny [Interactive mechanisms of primary human socialization]. Journal «Social dimensions of society», Vol. 8, Kyiv: Institute of Sociology of the National Academy of Sciences of Ukraine, P. 286-296. [In Ukrainian]
9. Web site «Electronic reference book: Science» // <http://www.chemport.ru/science.shtml>. [In Russian]
10. Zavydivska O., Zavydivska N., Kovalchuk V., Khanikiants O., (2018). Features of professional training of hr-managers: the ability to create a health-oriented environment in the organization. Journal of Physical Education and Sport (JPES), 18 Supplement issue (2), Art 160, pp. 1072 – 1078. [In English]

Завыдивская О. И. Особенности формирования здоровьесориентированных управленческих навыков будущих менеджеров на засадах социализации

В статье выделены проблемы совершенствования системы профессиональной подготовки студентов-управленцев. Обобщены особенности формирования здоровьесориентированных управленческих навыков будущих менеджеров на основе социализации. Раскрыта философская сущность основных факторов социализации, которые влияют на формирование здоровьесориентированных управленческих навыков студентов-управленцев. Осуществлен анализ основных факторов социализации. Выделены социализирующие функции и приоритетные интеракционные механизмы формирования здоровьесориентированных управленческих навыков будущих менеджеров в процессе профессиональной подготовки.

Ключевые слова: студенты-управленцы, здоровьесориентированное обучение, профессиональная подготовка, управленческая культура.

Zavydivska O. Features of formation of health-oriented management skills of future managers on the basis of socialization

In the article, the problem of improving the system of professional training of students-managers is highlighted. It is substantiated that the philosophical synthesis of various scientific knowledge about the interconnections of social and individual human development is one of the most important ways of forming health-oriented management skills of future managers. Survey of graduates of higher educational institutions that have received the profession of manager was carried out with the aim of prolonged assessment of the quality of their training. The methods were used: empirical (observation, comparison, monitoring), theoretical (transition from the abstract to concrete, idealization, imaginary experiment, formalization, axiomatic method or deductively-axiomatic) and general (abstraction and concretization, analysis, synthesis, induction, deduction, modeling, historical and logical methods). It is proved that the philosophical aspects of socialization of the content of health-oriented study of future managers are the basis for the creation of pedagogical technology of specialty training, and the process of professional training of students-managers can't be examined without consideration the complex heterogeneous relationships that are caused by the combination of nature, society and learning the human as biological species.

Keywords: students-managers, health-oriented study, professional training, culture of management.